



אפריל - יוני 2017 ■ מס' 121 שנה 26



למה לי פוליטיקה עכשיו?





נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור הגהה: צילה גלילי ורן ברש

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

דבר העורך	עמ' 2
מכה ומדינה	עמ' 3
השלום עם ישראל בראי בולי מצרים	עמ' 9
דרום אמריקה על המפה	עמ' 15
אחוות לשונות בארץ ישראל	עמ' 22
סיפורי מעטפות	עמ' 28
הגדרה קולעת בול	עמ' 30
מכתבים למערכת	עמ' 31
פתרון החידה הבולאית	עמ' 31
דיווח על האסיפה השנתית	עמ' 32
רן ברש	
ד"ר אופיר וינטר	
ד"ר דורון בורשטיין	
צבי איטלסון	
מנחם לדור	

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568. ifib@inter.net.il)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007. ladorm@gmail.com)
מזכיר - רן ברש (ביאליק 16/8, גן יבנה 70800, 052-5250780. ranb2000@gmail.com)
גזבר - שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124, 054-6855951. vurgan@bezeqint.net)
עורך נושאון - יורם לוביאניקר (נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723. lubianiker@gmail.com)
חבר ועד - יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725. jmagier@netvision.net.il)
ועדת ביקורת - יוחנן מירז (יו"ר), אריה לביא, פאולו דואק.

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, נושאונצ'יק - 6 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2017): מבוגר - 160 ₪, נוער - 80 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 15.6.2017

דבר העורך

שלום לכם,

נושאן מוקדש הפעם לפוליטיקה: **רן ברש** מביא את סיפורה של מלחמת הבורים בדרום אפריקה, החל מהמכה הקשה בה הוכו הבורים וכלה במדינה העצמאית לה זכו. המאמר של **ד"ר אופיר וינטר** מציג את השלום בין ישראל למצרים, כפי שהוא נראה על גבי הבולים של שכנתנו מדרום. זוהי בולאות תימאטית במיטבה – בחינה של עיצוב הבולים והמסר אותו הם נועדו להעביר. הדברים נכונים גם לגבי מאמרו של **ד"ר דורון בורשטיין**, הבוחן כיצד סכסוכי גבולות בדרום אמריקה משתקפים בראי הבולים. במקרים מסוימים, הנפקות הבולים אף מלבות את הסכסוכים הללו. מאמרו של **מנחם לדור** במסגרת המדור "סיפורי מעטפות" מציג מכתב ששלח אביו המנוח בעת היותו שבו במלחמת העולם השנייה. באמצעות מכתב זה מפנה מנחם זרקור לקהילה היהודית בקרואטיה, ומשתלב להפליא בנושא הגיליון.

מאמר נוסף בגיליון זה, פרי עטו של **צבי איטלסון**, הוא יוצא דופן בנושאן. המחבר הוא אספן קלאסי, והמאמר גם משקף זאת. לכאורה אין קשר בין איסוף קלאסי לאיסוף תימאטי, אלא שאספן תימאטי הוא קודם כל אספן בולים, ומן הראוי שכולנו נכיר את ענפי הבולאות האחרים. זאת ועוד, איסוף קלאסי יכול וצריך להשתלב גם באיסוף תימאטי. במקרה שלפנינו, התשניות הרבות בהדפס הרכב בבולי פלשתינה הראשונים נושאים בחובם גם משמעות תימאטית.

ועוד בענייני נושאן, השלמה קטנה של חוב גדול: לפני מספר גיליונות ביקשנו מתנדבים להגהת בטאוני האגודה. לשמחתנו נמצאו שני מתנדבים, אשר בזכותם קטן מספר השגיאות בחוברת במידה משמעותית. העורכים מבקשים להודות לחברנו **רן ברש** ולחברת הכבוד שלנו **צילה גלילי** על רוח ההתנדבות ועל עבודתם המסורה.

בחודש דצמבר נערך, כמידי שנה, יום הבולאות. חברנו **זהר נוי** זכה הפעם בפרס בולאי השנה על תרומתו לקידום הבולאות בישראל, ובפרט על מאמציו הכבירים לקידום תערוכת הבולים בירושלים. אנו שמחים לברך את זהר, ולהציג את התעודה בה זכה בשער הפנימי הקדמי של חוברת זו.

באמצע מרץ קיימה האגודה את האסיפה השנתית שלה. דיווח מלא על האסיפה תוכלו למצוא בעמוד 32 של חוברת זו. חשוב לציין, כי בעקבות האסיפה והבחירות שנערכו במהלכה חלו חילופי גברי באחד התפקידים החשובים באיל"ת: לאחר שמונה שנים סיים **יורם לוביאניקר** את כהונתו כמזכיר האגודה, ומעתה הוא יוכל להתמקד בעריכת הביטאוניום בלבד. את תפקיד המזכיר ימלא מעתה רן ברש (שהוא גם מנהל אתר האינטרנט שלנו), ואנו מאחלים לו הצלחה בשם כולנו בתפקידו החדש.

בברכה,

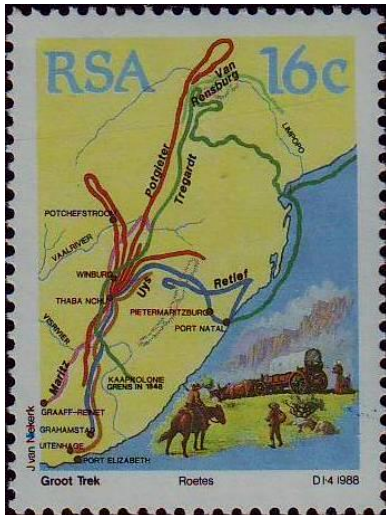
יורם ולורנס

מִכָּה וּמִדִּינָה רן ברש

ההיסטוריה מספקת לנו אינספור מהלכים ואירועים מדיניים, הקשורים בסכסוכי עמים וגבולות. אלף ואחת סיבות הביאו מדינות ללחום על גבולותיהן, אם כדי לשמרם ואם כדי להרחיבם. במאמר זה אעסוק בדוגמא אחת של סכסוך כזה – המאבק ארוך השנים אשר התחולל בדרום אפריקה בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה העשרים.

הרקע

הבּוֹרִים – איכרים יוצאי הולנד, גרמניה וצרפת – היו ראשוני המתיישבים האירופיים ביבשת אפריקה. התיישבותם החלה בכף התקווה הטובה במחצית השנייה של המאה ה-17, ונמשכה לאורך המאה ה-18 בשטחים שנודעו כמושבת הכף בחלקה הדרומי של היבשת. משמעות השם "בורים" היא איכרים, ושם זה מעיד על מקור פרנסתם ואורח חייהם.



המסע הגדול

בתחילת המאה ה-19 כבשה בריטניה את אזור כף התקווה הטובה, אשר לו חשיבות רבה למסחר הימי. כדי לחזק את אחיזתם באזור עודדו הבריטים הגירה של מתיישבים בריטיים לכל מושבת הכף. בנוסף העביר השלטון הבריטי חקיקה האוסרת על עבדות. הייתה זו מכה קשה עבור הבורים, אשר היו תלויים

בכוח העבודה הזול והזמין של העבדים השחורים. התוצאה הייתה גל נדודים של האוכלוסייה הבורית צפונה ומזרחה לעומק היבשת, אל השטחים שמחוץ לשליטת האימפריה הבריטית. תהליך נדידה זה, אשר התחולל בעיקר בשנות השלושים של המאה ה-19, מכונה "המסע הגדול". לאחר שהביסו את השבטים הילידים המקומיים בסדרת קרבות, הקימו הבורים שתי רפובליקות עצמאיות: **מדינת אורנג'** החופשית ומצפון לה, מעברו השני של הנהר וואל, **הרפובליקה הדרום אפריקאית** (באנגלית נקראה מדינה זו בשם טרנסוואל).

שתי המדינות הנפיקו, כמובן, בולים, המהווים היום מזכרת לתקופת עצמאותן. מדינת אורנג' החופשית החלה במלאכה בשנת 1868, ובסך הכל הנפיקה שמונה בולים בעריכים שונים, חלקם בשני צבעים. העיצוב של כל הבולים היה אחיד, וכלל עץ תפוזים המוקף בשלוש חצוצרות דואר. במקביל הונפקו גם דברי בולים בעיצוב זהה, כפי שניתן לראות בראש העמוד הבא. טרנסוואל הפגינה דמיון גדול יותר בעיצוב בוליה.



בול של טרנסוואל משנת 1895



דבר בולים של מדינת אורנג' החופשית

וכך בתחילת המחצית השנייה של המאה ה-19 נחלקו השטחים בדרום יבשת אפריקה בין קולוניות בריטיות, רפובליקות בוריות עצמאיות, ושרידים אחרונים של ממלכות של העמים ילידי אפריקה.

מלחמת הבורים הראשונה

בתחילה לא גילו הבריטים עניין רב בטריטוריות החדשות. אלא שבשנת 1868 התגלו מרבצי יהלומים בקימברלי, הנמצאת במשולש הגבולות של הרפובליקה הדרום אפריקאית, מדינת אורנג' החופשית ומושבת הכף הבריטית. עתה הפכו המושבות הבוריות לבעלות חשיבות לבריטים, אשר גם כך היו בעיצומו של מסע קולוניאליסטי להרחבת האימפריה. וכך בשנת 1871 הודיעו הבריטים על סיפוח איזור המכרות למושבת הכף, ושש שנים אחר כך על סיפוח טרנסוואל כולה.



פול קרוגר

ההתמרמרות של הבורים תושבי טרנסוואל הייתה רבה. רבים מהם חוו את המסע הגדול, אשר מטרתו הייתה לחמוק מהשלטון הבריטי אשר נכפה עליהם, והנה מסתבר שהבריטים ממשיכים לרדוף אחריהם. בדצמבר 1880 הכריז נשיא הרפובליקה הדרום אפריקאית, **פול קרוגר**, על עצמאותה של מדינתו. הכרזה חד צדדית זו (לאחר שמאמציו של קרוגר להידבר עם הבריטים לא עלו יפה) הובילה למלחמת הבורים הראשונה (או "מלחמת העצמאות" בפי תושבי הרפובליקה).



הלוחמים הבורים במדי
חאקי היו מוסווים כהלכה.

הבורים התגלו כלוחמים מעולים: הם היו צלפים מיומנים, הכירו היטב את השטח וניצלו את יכולתם הרבה כפרשים. בתבונה הם בחרו להתמקד בפעולות גרילה. זאת ועוד: בזמן שהבריטים לבשו מדים אדומים בוהקים ושימשו בכך למטרה נוחה לצלפים, לבשו הבורים את בגדי האיכרים שלהם בצבעי אדמה וחאקי, ששימשו הסוואה מצוינת. כך זכו הבורים בסדרת ניצחונות, עד שראש ממשלת בריטניה, **ויליאם גלדסטון**, הבין כי מוטב להגיע לפתרון דיפלומטי של הסכסוך. בהסכם שביתת הנשק שנחתם ב-23 במרץ 1881 הכירו הבריטים באוטונומיה של הרפובליקה הדרום אפריקאית, ואילו הבורים הכירו באופן פורמאלי בהשתייכותם לאימפריה הבריטית.

מלחמת הבורים השניה

השקט בדרומה של יבשת אפריקה לא האריך ימים. בשנת 1866 נתגלו מרבצי זהב גדולים בשטח טרנסוואל. נשיא טרנסוואל, פול קרוגר, היטיב לצפות את העתיד ואמר לבני עמו: "תחת לצהול בשמחה עליכם למרר בבכי, כי זהב זה עתיד להביא לרווית אדמתנו בדם". גילוי הזהב הביא לגל מהגרים לטרנסוואל, רבים מהם מאירופה ורבים עוד יותר שהגיעו ממושבת הכף הבריטית. עיר חדשה בשם יוהנסבורג קמה בסמוך למרבצי הזהב, והבורים ראו כיצד הם הופכים למיעוט בארצם. השלטונות ניסו להגביל את זכויותיהם של הכורים הזרים, ואלו פנו במחאה **לססיל רודס**, ראש ממשלת מושבת הכף.



מאה שנה לגילוי הזהב ולחקמת יוהנסבורג

מלחמת הבורים השנייה, המפורסמת הרבה יותר מהראשונה, החלה ב-12 באוקטובר 1899. הפעם שיתפו פעולה שתי הרפובליקות – מדינת אורנג' החופשית והרפובליקה הדרום אפריקאית, ופתחו במתקפה לעומק שטחה של מושבת הכף. הם הטילו מצור ממושך על הבריטים במספר ערים, המפורסמת שבהן היא עיר מכרות היהלומים קימברלי. אולם הבורים לא ניצלו את יתרונם כדי לכבוש את ערי הנמל החשובות (דרבן, פורט אליזבת' וקייפטאון), וכך יכלו הבריטים להביא תגבורות מרחבי האימפריה. בפברואר 1900 בעזרת תגבורת משמעותית הצליחו הבריטים לשנות את תמונת המלחמה. הערים הנצורות שוחררו, ובחודש מרץ נכבשה בלומפונטין, בירתה של מדינת אורנג' החופשית. בסוף מאי ובתחילת יוני נכבשו יוהנסבורג ופרטוריה (בירת טרנסוואל), ובכך נשלמה השתלטות הבריטים על שתי הרפובליקות, לכאורה.

להשתלטות זו היה גם היבט בולאי. ראינו לעיל ששתי הרפובליקות הבוריות העצמאיות הנפיקו בולים משל עצמן. עם תחילת הכיבוש הכריזו השלטונות הבריטים על הבולים



בולים של טרנסוואל (מימין) ומדינת אורנג' (שמאל) עם הדפס רכב V.R.I.

המקומיים כבלתי חוקיים, ולצורך ביסוס שלטונם הפיצו בולים עם הדפס רכב V.R.I., ראשית תיבות של Victoria Regina Imperatrix - המלכה ויקטוריה הקיסרית. הבריטים אף עמלו על הכנת בולים חדשים עם דמותה של המלכה ויקטוריה, אולם מותה בינואר 1901 שינה את התכנית, והבריטים נאלצו להסתפק בהדפס הרכב.

השלב השני במלחמה

על אף התבוסה והכיבוש רוחם של הבורים לא נפלה, והם פנו לשיטות הגרילה שהיטיבו לשמש אותם גם בעבר. התקפות הבורים התמקדו במסילות הרכבת, ואיימו לנתק את הבריטים ממקורות האספקה שלהם. לבריטים התברר, כי הם לא מסוגלים להיות בכל מקום ובכל זמן בהתחשב בשטח העצום של הרפובליקות.



הלורד קיצ'נר

בשלב זה מינו הבריטים את הלורד **הרברט קיצ'נר** כמפקד החדש של כוחותיהם בדרום אפריקה. ניסיונותיו של קיצ'נר להגיע להסכם עם הבורים הוכשלו על ידי הממשלה בלונדון, והוא נדרש להגיע להכרעה בשדה הקרב. לצורך כך הוא הקים מערך של משלטים להגן על קווי הרכבת, וערך פשיטות על כיסי ההתנגדות של הבורים. כדי לפגוע בתמיכת האוכלוסייה האזרחית בלוחמים נקט קיצ'נר במדיניות קיצונית



גיליונית מזכרת לציון מלאת 100 שנה להסכם פריניחינג

ואכזרית של "אדמה חרוכה": הוא הורה לשרוף חוות, להרעיל מקורות מים ולהחרים את הבקר, והכל כדי למנוע מהלוחמים הבורים אספקה. בסך הכל נשרפו כ-30,000 בתי חווה וכ-28,000 איכרים בורים נשלחו למחנות שבויים מעבר לים. על פי הוראתו של קיצ'נר נשלחו הנשים והילדים הבורים למחנות ריכוז (מושג ששימש מאוחר יותר גם את הנאצים), שם מתו כ-20,000 מהם ממחלות, כתוצאה מתנאי סניטציה ירודים ומחסור במזון.

נוכח שיטות אכזריות אלו לא יכלו עוד הבורים להמשיך בהתנגדות. ב-31 במאי 1902 הסתיימה מלחמת הבורים באופן סופי, בחתימת הסכם שלום שנודע כ"הסכם פריניחינג". שתי הרפובליקות הבוריות חדלו מלהתקיים והפכו לקולוניות בריטיות. הבריטים מצדם התחייבו לשיקום הארץ החרוכה והשסועה, לתשלום פיצויים כספיים ולתהליך שיוביל לשלטון עצמי לבורים במסגרת האימפריה הבריטית.

בעקבות הסכם פריניחינג שינתה מדינת אורנג' החופשית את שמה והפכה ל**מושבת נהר אורנג'**. לנוכח שינוי השם הוחלט שלא להשתמש עוד בבולים של מדינת אורנג' החופשית. השלטונות לקחו בולים של כף התקווה הטובה, והטביעו עליהם הדפס רכב של מושבת נהר אורנג'. בשלב מאוחר יותר הונפקו לשתי המושבות החדשות בולים משלהן, עם דמותו של המלך **אדוארד השביעי**.



מימין: בול של מושבת הכף עם הדפס רכב (עם טעות הדפסה של הזזה הצידה) של מושבת נהר אורנג'. באמצע ומשמאל (בהתאמה): בול של מושבת נהר אורנג' ובול של טרנסוואל כקולוניות בריטיות, עם דמותו של המלך אדוארד השביעי.

הקמתה של דרום אפריקה

מלחמת הבורים הסתיימה עבור הבורים בתבוסה נוראה, הן מבחינת המחיר אותו שילמו בחיי אדם והן מבחינת ההרס הכבד שנגרם למדינותיהם. אבל גם הבריטים לא ראו ממנה נחת. השיטות אותן הפעילו במהלך הלחימה זכו לביקורת חמורה מבית, והפיצויים אותם הסכימו הבריטים לשלם במסגרת הסכם פריניחינג הוכיחו את אחריותם להרס הנורא. בשנת 1906 נכשלה המפלגה השמרנית השלטת בבחירות, גם בשל הביקורת על המלחמה.

בדרום אפריקה עצמה שכחו מעט העימותים בין המתיישבים הבריטים לאלה שמוצאם מהולנד וגרמניה. בשנת 1910, לאחר ארבע שנים של דיונים נוסדה מדינה חדשה -



הבול הראשון של האיחוד

איחוד דרום אפריקה. האיחוד כלל ארבע מושבות: טרנסוואל, מושבת הנהר אורנג', נטאל וכף התקווה הטובה. המדינה החדשה שהוקמה על פי החלטת הפרלמנט בלונדון הייתה דומיניון במסגרת חבר העמים הבריטי. לאיחוד מונה מושל כללי בריטי, אך נערכו בו בחירות לפרלמנט, אשר בחר את ראש הממשלה. לאיחוד הייתה מידה סבירה של אוטונומיה, עד שבשנת 1931 הוא זכה לעצמאות מלאה. הקשר האחרון לבריטניה ניתק בשנת 1955, כאשר תושבי דרום אפריקה החליטו במשאל עם להפוך את מדינתם לרפובליקה. האיכרים הבורים זכו, אם כן, לקבוע את גורלם בעצמם.

רן ברש הוא מנתח מערכות מידע, ועובד בתעשייה עתירת ידע בארץ. הוא שוקד על בניית אוסף תימאטי העוסק בהתמצאות במרחב תחת הכותרת: Where am I?. כתובתו למשלוח תגובות: ranb2000@gmail.com



לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה

ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא ייעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות קודמים, על פי בקשה.

השלום עם ישראל בראי בולי מצרים ד"ר אופיר וינטר

ישראל ומצרים מציינות השנה 38 שנים להסכם השלום ו-40 שנים לביקור ההיסטורי של הנשיא סאדאת בירושלים. עם זאת, מותר לנחש כי באף אחת מהמדינות לא יונפקו בולים לציון המועדים, בוודאי שלא במצרים. אמנם, בשנים האחרונות נרשמה התקדמות בשיתוף הפעולה הביטחוני-מודיעיני בין ישראל למצרים, אך המונח הרווח לתיאור יחסיהן הוא עודנו "שלום קר", דהיינו שלום מסויג, מצומק ומוגבל המתקיים בעיקר בין הממשלות ולא בין העמים. למעשה, גם הבולים שהונפקו על ידי מצרים מאז יוזמת השלום של נובמבר 1977 ועד ימינו לא חרגו ממתכונת השלום ה"קר", ואף סייעו להשרשתה. במהלך השנים הונפק רק בול בודד שרמז על התנאים להתחממות השלום בעתיד לבוא, וגם פרשנותו שלו, כפי שנראה בהמשך, שנויה במחלוקת.

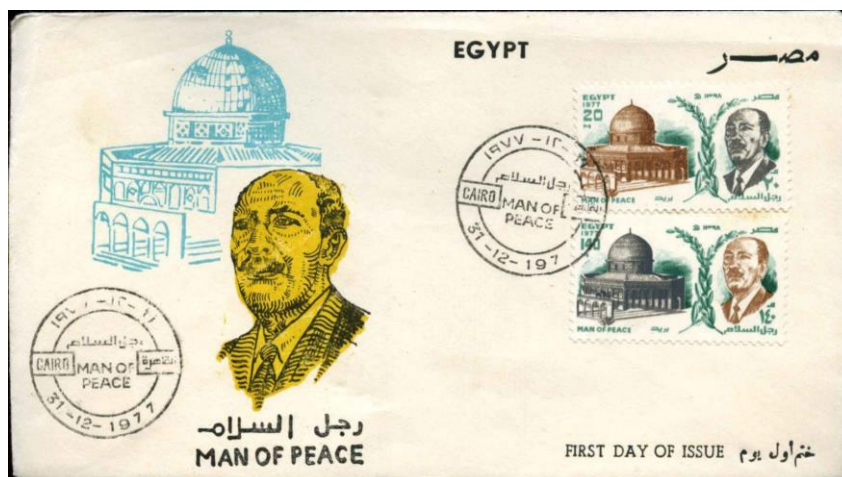
שלום מופשט, ללא פרטנר

בולי דואר שימשו את המשטר המצרי לכל אורך ימי הסכסוך הערבי-ישראלי כאמצעי להעברת מסרים לקהלי יעד במצרים ומחוצה לה, כאשר לרוב היו אלה מסרים לוחמניים ועוינים. מאז הקמתה של מדינת ישראל תיארו אותה המצרים, גם בבולים, כישות בלתי לגיטימית מבחינה היסטורית, חוקית ומוסרית. ישראל הוצגה כגוף זר, קולוניאליסטי, עושק ומאיים השואף להשתלט על המרחב, אשר עצם קיומו כמדינה מנוגד למהלך הטבעי של ההיסטוריה האזורית. כאשר עלתה מצרים על דרך השלום בשנת 1977 ניצב המשטר – ובכלל זה, מעצבי הבולים המצריים – בפני קושי חריף נוכח הצורך להסביר כיצד ניתן לצייר באורח חיובי הסכם שלום עם מדינה כזו.

דיסוננס קוגניטיבי זה הוליד מאמצי הסברה, שתכליתם לגשר על הפער התודעתי המחמיר, או לכל הפחות להקל עליו. מצרים הנפיקה בולים לכבוד שורת מאורעות הקשורים בתהליכי המשא ומתן והשלום עם ישראל, אלא שבולים אלה החביאו – אף העלימו – כל זכר לישראל, ראש ממשלתה, אזרחיה או אופייה היהודי. מתבונן זר, נטול ידע מוקדם, היה מתקשה לחלץ מתוך הבולים לבדם ולו בדל אינפורמציה אודות הפרטנרית המסתורית שערכה את השלום המפואר ורווי התהילה עם מצרים. ואין זה פלא, שהרי היותה של ישראל נוכחת-נפקדת מבולי השלום המצריים נועד להצניע את

חלקה בשלום ולהעלימו ככל הניתן מתודעתם של אזרחי מצרים עצמם.

צמד הבולים שהונפק כחודש לאחר ביקורו של הנשיא **סאדאת** בירושלים הכיל את דמותו של סאדאת לצד ענף של עץ זית. שתי מעטפות היום



הראשון שליוו את הבול, אחת עם קלסתרו של סאדאת והשנייה עם איור ענפי הזית, נשאו את הסיסמאות "איש השלום" ו"מסע השלום" בהתאמה. ואולם, הסמל היחיד שהעיד על יעד "מסע השלום" אליו יצא "איש השלום" היה איור כיפת הסלע על הר הבית, שם נשא סאדאת את תפילת חג הקורבן (ולא הכנסת – סמל הריבונות הישראלית). עלון המידע הרשמי שתיאר את הבול לא שפך אור רב על המאורע המונצח. כל שנכתב בו היה ש"רשות הדואר הוציאה סדרת בולי מזכרת לרגל היוזמה ההיסטורית של איש השלום למען כינון שלום צודק וקבוע במזרח התיכון", ללא כל פירוט נוסף.

חתימת חוזה השלום לא שינתה באופן משמעותי את הסימבוליקה הנהוגה. הבול הישראלי לציון האירוע הכיל את המילה "שלום" [סולח] בערבית, ולוה בחותמת יום ראשון מהודרת בנוסח "חוזה השלום ישראל מצרים". לעומת זאת צמד הבולים המצריים שהונפק לכבוד אותו מאורע נשא



סמלים ערטיילאיים בלבד, מנותקים מהזיקה הישראלית המזיקה: שבע יוני שלום החגות במעגל סביב חתימתו של הנשיא סאדאת על חוזה השלום (ללא חתימת ראש הממשלה הישראלי, **מנחם בגין**) לצד תאריך החתימה, כאשר ברקע רשומה בכתב זעיר עשרות פעמים המילה "שלום" [סלאם] בערבית בלבד.

מדינת ישראל העכשווית מול ארץ ישראל ההיסטורית

עד לביקור ההיסטורי של סאדאת, בין השנים 1948 ל-1977, הדפיסה מצרים עשרה בולים שונים עליהם הופיעה מפת "פלסטין", בהתאם לגבולות המנדט הבריטי. הנפקות אלו הוקדשו למגוון נושאים ומועדים, החל בכניסת הצבא המצרי לעזה ב-1948 וכלה בימי סולידאריות עם זכויותיהם של הפליטים הפלסטינים ושל העם הפלסטיני. המסר שעלה מהבולים היה חד וברור – מדינת ישראל כובשת את פלסטין, כברת ארץ זו שייכת לעם הפלסטיני, ועל מצרים, מדינות ערב והעולם לפעול לשחרורה.



לאחר חתימת חוזה השלום חדלה מצרים מהשימוש במפת פלסטין המנדטורית בבוליה, משום ששימוש כזה היה סותר באופן מובהק את חוזה השלום. למעשה, הבול האחרון עליו הופיעה מפת "פלסטין" הונפק חודשיים בלבד לפני ביקורו ההיסטורי של סאדאת בירושלים ועסק בקריאה לשחרורו מהכלא הישראלי של הארכיבישוף **הילריון קפוצ'י**, אשר הורשע בהברחת אמצעי לחימה מלבנון לישראל עבור גורמי טרור פלסטיניים. באופן מסקרן, סקיצה מוקדמת של הבול (אותה ניתן לראות בראש העמוד הבא, וכן בצבע מלא בשער הפנימי האחורי של חוברת זו) מגלה בשוליה הנחיה שניתנה למעצב הבול, **לוטפי אל-צואף**, להצניע את מיקומה של מפת פלסטין ברקע לדמות ולהקטין את גודלה.



סקיצה לבול קפוצ'י משנת 1977 עם הנחיות למאייר בשוליס: "יש לצייר את המפה בקטן ברקע"

ואולם, המהפך האיקונוגראפי לא היה שלם: השלום המצרי ה"קר" לא כלל התפייסות עם ישראל והכרה בזכות היהודית ההיסטורית על ארץ ישראל. לפיכך, לצד הימנעות גורפת משימוש במפת "פלסטין" על בולים שעסקו בנושאים פוליטיים עכשוויים, היא המשיכה להופיע על בולים שצינו מועדים רחוקים בהיסטוריה האסלאמית, בתקופות בהן כלל לא פעלה כיחידה מדינית נפרדת. לדוגמא, על הבול שיצא באוקטובר 1987 לציון 800 שנה לקרב קרני חיטין נראה **צלח אל-דין** רכוב על גבי סוס, כשברקע מפת ארץ ישראל בגבולות המנדטוריים עליה רשום "פלסטין". על מעטפת היום הראשון של הבול אוירה מפה דומה לצד כיפת הסלע, ובעלון המידע נכתב כי "קרני חיטין הוא כפר בפלסטין השוכן ממערב לכינרת, שם הביס צלאח אל-דין את הצלבנים בקרב ההיסטורי ביולי 1187, בעקבותיו השיבו המוסלמים לידיהם את ירושלים". באופן דומה, על בול שהונפק בספטמבר 1993, לכבוד יום השנה ה-800 למותו של צלאח אל-דין, הופיע הגיבור המוסלמי על רקע כיפת הסלע ו"מפת פלסטין" (כפי שנכתב מפורשות בעלון רשות הדואר המצרית), עליה סומנו יעדי כיבושיו הבולטים: קרני חיטין וירושלים.

ההכרה המצרית במדינת ישראל במסגרת הסכם השלום לא ערערה, איפוא, את סימולה הבולאי של כברת הארץ בה היא שולטת כאדמה ערבית-מוסלמית במהותה ההיסטורית והדתית. סימבוליקה זו יצרה הבחנה ברורה בין מדינת ישראל לבין ארץ



מעטפת יום ראשון – 800 שנה לקרב קרני חטיין

ישראל, כאשר האחרונה הוסיפה להיחקק בזיכרון ההיסטורי שהונחל לאזרחי מצרים כאדמה ערבית-מוסלמית בזהותה ובשורשיה. באופן דומה, הנפקה בנושא ירושלים בשנת 2001, אשר נשאה באורח אירוני את הכותרת "ירושלים עיר השלום", הציגה את מסגד אל-אקצא ואת כנסיית הקבר בגפם, תוך התעלמות מוחלטת מהאתרים המקודשים בעיר לדת היהודית.

התמורות בעיני המתבונן

הראשון לטבוע את המונח "שלום קר" לתיאור היחסים עם ישראל היה **בוטרוס בוטרוס ראלי**, בשלהי 1982, עת כיהן כשר המדינה המצרי לענייני חוץ. ההסבר המרכזי שנתן ראלי לטמפרטורה הצוננת של השלום נגע לאכזבתה של מצרים מכך שהשלום הנפרד שערכה עם ישראל לא הפך לימים לשלום ערבי-ישראלי כולל, ובעיקר לכך שהבעיה הפלסטינית טרם יושבה. תפקיד מרכזי בהתקררות השלום יוחס גם למלחמת לבנון הראשונה, להרחבת מפעל ההתנחלויות ולסיפוח הגולן וירושלים. מנגד, היו בישראל מי שדחו את העמדה המצרית בטענה, שמצרים העדיפה מראש יחסים "קרים" לאור סד האילוצים הפנימיים והחיצוניים המתמשך הפועל עליה.

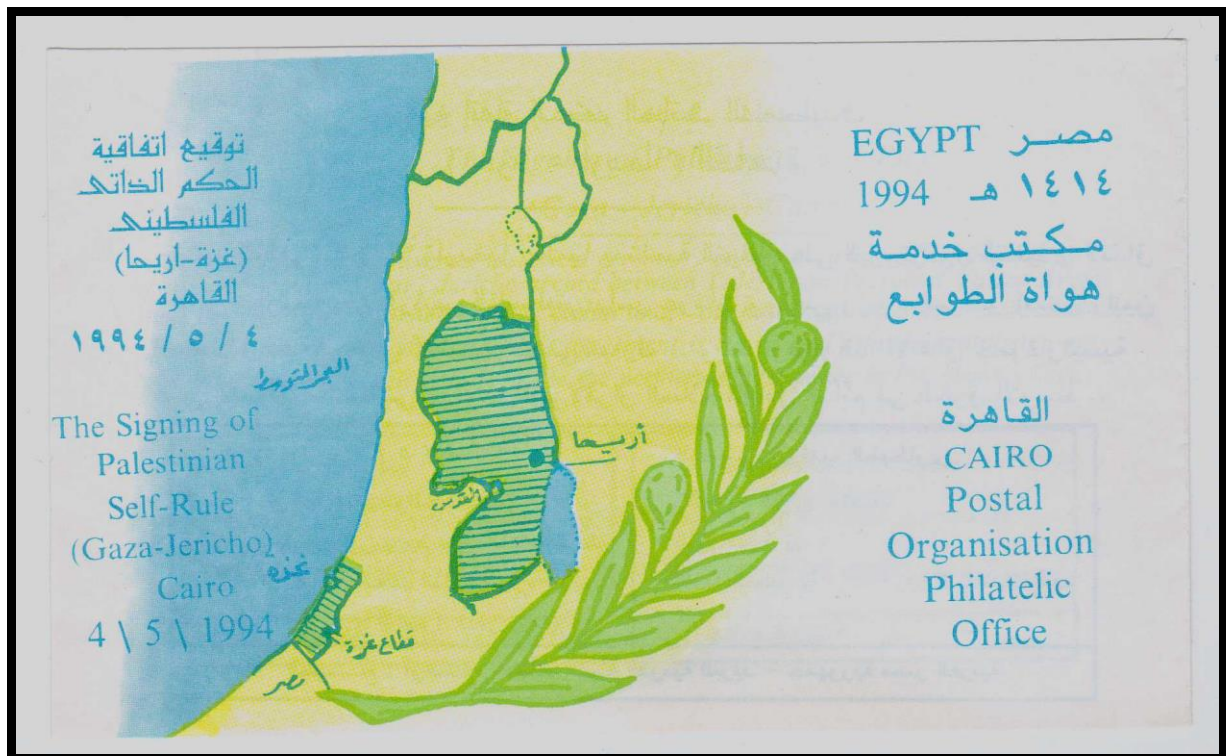
הבול שיצא במצרים במארס 1979 לרגל כינון חוזה השלום מלמד כי בשתי התזות יש גרעין של אמת: מצד אחד, האיור המופשט נמנע במתכוון מלבטא פיוס כלפי ישראל גם בתקופת "ירח הדבש" של השלום; מצד אחר, בעלון המידע הרשמי שהוציאה רשות הדואר המצרית עם הבול הובהר כי השלום עם ישראל מהווה בעיני מצרים "צעד ראשון" לקראת הסדר כולל שישיב את הזכות לבעליה החוקיים, ובכלל זה זכויות העם הפלסטיני, ואבן פינה להשגת שלום צודק וקבוע במזרח התיכון ולהפניית האנרגיות אל עבר בנייה, צמיחה, ביטחון ורווחה". מתיאור זה של ציפיותיה המוקדמות של מצרים מהשלום עם ישראל ניתן להבין בנקל את גודל האכזבה שהשתררה בקהיר משאלו נכזבו, אכזבה שהשליכה על הקושי במעבר משלום "קר" לשלום "חם".

לפיכך, השאלה המתבקשת היא האם התפתחויות אזוריות יסודיות, דוגמת קידום הסדר ישראלי-פלסטיני, יכולות או צפויות לזרז תהליכי תמורה קונספטואליים ותרבותיים שיקבלו ביטוי סימבולי, בין היתר בבולי דואר. תשובה חיובית התקבלה בבול שהנפיקה מצרים בעקבות חתימת "הסכם קהיר" במאי 1994, בשיאו של תהליך השלום הישראלי – פלסטיני של שנות התשעים. בול זה הכיל ניצנים של שינוי בשפה הסימבולית, והעיד על כך שהתפיסה הדטרמיניסטית של השלום ה"קר" כגזירת גורל בלתי משתנה לוקה בחסר. בבול, שזכה לכותרת "ההסכם הפלסטיני-הישראלי", נכתב שמה של ישראל על בול מצרי בפעם הראשונה, ואף בהקשר חיובי. השם המפורש "ישראל" מופיע גם בחותמת ובאיור שעל מעטפת היום הראשון. על הבול הופיעה מפה

בה סומנו הערים קהיר, עזה ויריחו, כשביניהן מחבר ענף של עץ זית ומעליהן מתנשא דגל פלסטין. קהיר צוירה כשמש המקרינה שלום על סביבותיה, אות להיותה של מצרים הפטרונית של ההסכם, והמדינה הערבית הראשונה שסללה את נתיב השלום עם ישראל.



מהפכני לא פחות היה האירוע שהופיע על עלון המידע שליווה את הבול, עליו נראתה לראשונה (ועד כה גם לאחרונה) בתולדות הדואר המצרי מפת ארץ ישראל המחולקת לשתי מדינות, לפי גבולות 1967, אם כי שמות שתי המדינות נשמטו, וירושלים הופיעה בתוך השטח הפלסטיני. השוואת אירוע זה לאירועים שהופיעו על בולים מצריים לפני השלום העידה על הסכר הסימבולי שנפרץ עם תחילת התגשמות התקווה המצרית המקורית לשלום אזורי כולל.



עלון המידע המצרי, ממנו ניתן ללמוד רבות אף שזה אינו פריט בולאי של ממש.

מעניין לציין, כי עלון מידע זה זכה להתייחסות בגיליון ספטמבר 1994 של "שביל", בטאון התאחדות בולאי ישראל. המחבר, אשר כלל הנראה לא היה בקיא בסימול המסורתי של מפת ארץ ישראל בבולי מצרים, החמיץ את התמורה האיקונוגראפית

היחסית. בידיעה שכותרתה "הסכם האוטונומיה – בלי ישראל!" כונתה הפקת הדואר המצרית "יצור כלאיים תימהוני ומשונה ביותר", אשר מעיד על כך שישראל "על אף חוזה השלום מלפני 15 שנים, עודה 'אוויר' בשביל המצרים, חלל ריק בן בלי שם".

בולי מצרים בעידן א-סיסי

השלטונות המצריים, כמו גם הבולים המצריים, מתמקדים בעת הנוכחית באתגרי הביטחון והכלכלה הפנימיים העצומים הניצבים בפני מצרים, ואשר מקומה של ישראל נפקד מביניהם. במקביל, ובאופן שאינו סותר את המגמה המתוארת, מצרים ממשיכה להנפיק גם בשנים האחרונות בולים לכבוד שני חגים לאומיים המנציחים מאורעות הקשורים במלחמה ובשלום עם ישראל: יום צליחת התעלה ב-6 באוקטובר 1973 ויום שחרור סיני ב-25 באפריל 1982. שני



הבול המצרי לכבוד "ניצחון אוקטובר" מ-2016

החגים הלאומיים משמשים בראש ובראשונה במה להאדרת גבורתו של הצבא המצרי שרשם ניצחון, לכאורה, במלחמת יום הכיפורים וסלל בכך את הדרך לשחרור סיני בדרכי שלום. ההתפארות בהישגי העבר נועדה ללכד את העם סביב הצבא, לחזק את המורל הלאומי ולשמש מקור השראה להתמודדות עם אתגרי ההווה.

כל שנותר לקוות הוא שקשרי השלום היציבים הקיימים בין ישראל למצרים, אשר מהווים נכס אסטרטגי לשתי המדינות ומשרתים נאמנה את האינטרסים המשותפים שלהן, עוד יזכו בעתיד לביטויים בולאיים שישקפו השלמה, פיוס ושכנות טובה.

ד"ר אופיר וינטר הוא בוגר החוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב, ומשמש כעמית מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי ומרצה במרכז האקדמי שלם. הוא חוקר את נושא הסכסוך הישראלי-ערבי והשלום, ואוסף את בולי מצרים, ירדן והרשות הפלסטינית. כתובתו למשלוח תגובות: ofir.winter@gmail.com

בקרו בנושאון - "רוח"

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו אנא פנו אל עורכי נושאון בהקדם האפשרי באמצעות הדואר האלקטרוני בכתובת noson.ed@gmail.com. ניתן גם לכתוב לנו בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 6350671).

דרום אמריקה על המפה ד"ר דורון בורשטיין

לבולים השפעה גדולה על הלך רוח, וכבר מראשית הדרך הבולאית הם משמשים ככלי להצהרות מדיניות בידי הממשל, כאשר עצם יצירתם מהווה הצהרת ריבונות וסוברניות. המסר שפיסות זעירות אלו יכול להעביר כל כך משמעותי, עד שהיה ועודנו כלי ניגוח בין-לאומי, כמו גם מקור לאי-הבנות הנובעות מהבדלי תפיסה תרבותיים ורגישויות שונות.

בעזרת עיצוב מוקפד ניתן להשתמש בבולים ככלי לפיתוח, שימור ועידוד אחדות לאומית, תוך שימוש בסמלים לאומיים, ולעיתים גם להנחיל לציבור סיסמאות ורגשות לאומיים. מאחר והם זמינים מאד לציבור, הם משמשים כאחד הכלים הטובים ביותר בידי הממשל להפצת מסרים, עד כדי הטמעה פסיכולוגית עמוקה, אפילו יותר מסיסמאות על לוחות מודעות, מטבעות ושטרות. דגלים, צבעי הדגל, סמלים חדשים וישנים, ציון אירועים היסטוריים – כל אלה משמשים להאדרת האגו הלאומי בצורה הפשוטה ביותר.

הבולים של אמריקה הלטינית שימשו לא אחת ככלי פעיל בבעיות ואירועים בין לאומיים. חלק מהם אינם מהווים כר למחלוקות, אולם, לעיתים הם קשורים למתיחות בין מדינות, בעיקר סכסוכי גבולות וענייני סוברניות. במקרים אלה הבולים שימשו ככלי תעמולתי כתמיכה בעמדת המדינה שהנפיקה את הבולים. ההנפקות הדרמטיות והאפקטיביות ביותר של בולים אלה כוללות מפות המציגות את תביעת המדינה תוך שימוש רב בסמלים לאומיים. במקרים אחדים הבעיות נבעו דווקא מטעויות עיצוב לא מכוונות, אולם המדינה שנפגעה מהנפקות אלה, למרות ההתנצלויות, נשארה לרוב עם חשדות לכוונות זדוניות מצד המדינה המוציאה של הבולים.



בול התעמולה הראשון המראה סכסוך גבולות

בדפים הבאים אנסה לתאר את המגוון הרחב של סכסוכים בדרום אמריקה כפי שהם משתקפים מהמסרים על גבי הבולים. הסקירה תכסה את היבשת מצפון לדרום, ותתמקד בסכסוכים פנים יבשתיים ולא כאלה עם מדינות מחוץ ליבשת.

ונצואלה וגיאנה

שורשיו של משבר הגבול בין ונצואלה לגיאנה נעוצים בסכסוך בין ונצואלה העצמאית לבין המושבה הבריטית גיאנה הבריטית על קביעת הגבול באזור הנקרא

אסקייבו. ונצואלה טוענת לבעלות על כל השטח ממערב לנהר אסקייבו, טענה שבריטניה סירבה לקבל. בשנת 1896 הנפיקה ונצואלה סדרת בולים לכבוד הגנרל מירנדה, גיבור המאבק המוצלח לעצמאות בתחילת המאה ה-19. הבולים כללו מפות המציגות את הטענות לבעלות על שטח המחלוקת. בולים אלה נחשבים לבולי המפות

הראשונים ששימשו לצורך תעמולה הקשורה בסכסוך על שטחים. מספר שנים אחר כך הסכימו הצדדים על קיום בוררות, אשר באופן כללי תוצאתה הייתה לטובת הבריטים. ונצואלה התנגדה לקביעה תוך האשמה שהתהליך לא התבצע כראוי, והסכסוך נמשך.

כשבריטניה התקדמה באמצע שנות ה-60 של המאה ה-20, לכיוון מתן עצמאות לגיאנה, ונצואלה הגבירה את המאמצים הדיפלומטיים והבולאיים כדי לבסס את תביעתם לאזור אסקייבו. בשנת 1965 הנפיקה ונצואלה סדרת בולים צבעוניים, מפורטת ומרשימה הכוללת 6 מפות היסטוריות, המראים את קווי הגבול עם השנים והתפשטות הבריטים מערבה, תחילה על חשבון ספרד, ומאוחר יותר על חשבון ונצואלה. הסיסמאות על גבי הבולים זעקו "ונצואלה תובעת את אסקייבו שלה". בולים מאוחרים יותר של ונצואלה הראו את האזור בפסים כיאה לאזור תחת וויכוח.



מימין: בול ונצואלה ובו אזור המחלוקת מקווקו. באמצע: בול העצמאות של גיאנה. משמאל: בול הכנסה של גיאנה, שהוסב לשימוש דוארי עם הסיסמא "אסקייבו שלנו".

עצמאות גיאנה בשנת 1966 לוותה בסדרה של בולים ובהם דגל המדינה החדשה, על רקע מפה של גיאנה הבריטית בשטחה המירבי. גיאנה מעולם לא ניסתה להתאים את המפות על גבי הבולים לאלו של בולי ונצואלה, כשהם מלווים את בוליהם בסיסמא "אסקייבו שלנו".

פרו ואקוודור

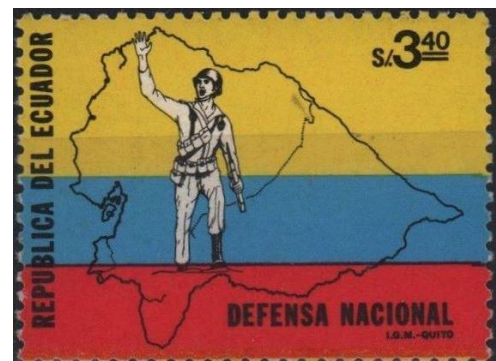
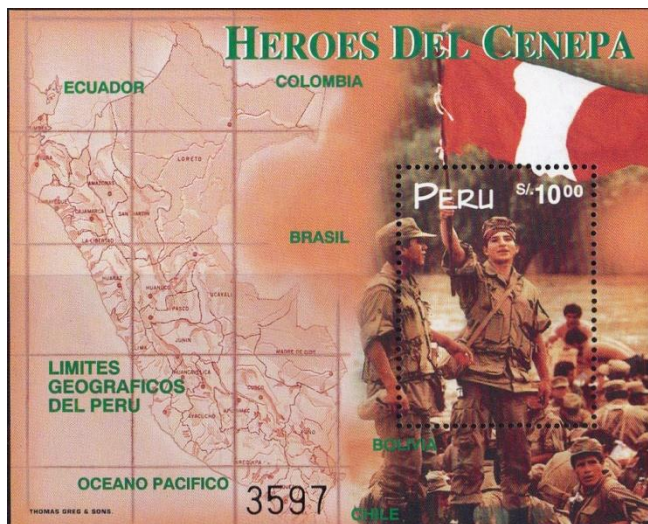
ראשיתו של סכסוך זה בתקופה הקולוניאליסטית. הרשויות הספרדיות לא היו בדיוק החלטיות לגבי הגבולות בין אזורי השליטה השונים (אשר הפכו אחר כך למדינות עצמאיות), ובכל מקרה, סימון הגבול על הקרקע היה בעייתי עקב תוואי שטח קשים כגון הרים, יערות, וכדומה. השטח הנתון בסכסוך בין שתי המדינות הינו גדול, ויכול להכפיל את שיטחה של אקוודור במידה ויצליחו להוכיח את טענתם. האזור גם יוכל לתת לה גישה לנהר האמזונס ולשטחים עשירים בעתודות נפט. פרו ואקוודור נלחמו על שטח זה מלחמה אכזרית בין 1941 ל-1942, מלחמה בה ידה של פרו הייתה על העליונה, וכמו כן הצליחו לשכנע מספר אומות בתביעתם זו, אשר נחתמה בפרוטוקולים של ריו דה ז'נרו בשנת 1942. אקוודור מצידה טוענת שהיא אולצה לקבל את אמנת ריו על ידי מדינות עשירות כגון ארצות הברית וברזיל.





בשנת 1960 הודיעה אקוודור באופן רשמי שהיא מתכחשת לאמנה, ובשנת 1961 הנפיקה בולים (ראה בתחתית העמוד הקודם) המציגים את תביעותיהם המלאות על השטח. על הבולים מופיעה הסיסמא "אקוודור הייתה, ותמיד תהייה אומה של האמזונס", בהמשך הוציאה בולים המציגים גיבורים שנהרגו בקרבות. פרו בתגובה הנפיקה סידרה של בולי מפה גדולים המציגים את אזור הסכסוך, עם סיסמא דומה: "אדמות אלו ונהרות אלה היו וימשיכו להיות פרואנים", כשהם מוסיפים את המשפט: "קו הגבול שנקבע בפרוטוקול ריו דה ז'נרו 1942".

בכל שנה סמוך לתאריך פתיחת המלחמה בשנת 1941, עולה המתיחות הצבאית בגבול. קרבות התרחשו בשנת 1981, וביתר שאת בשנת 1995. שתי המדינות הנפיקו בולים המציגים את חייליהם הגיבורים. פרו הנפיקה בשנת 1998 גיליונית זיכרון למען גיבוריהם בקרבות. אקוודור הוציאה בשנת 1981 בולים המציגים חיילים מסתערים על רקע מפת אקוודור הגדולה.



מפות ומלחמות: הנפקות של אקוודור (למעלה) ופרו (שמאל).

לאחר הקרבות של 1995, הגיעו הצדדים להתדיינות בנושא, שיחות שהניבו חוזה שלום שנחתם בשנת 1998, שנראה שהצליח לסיים את הסכסוך. שני הצדדים הוציאו בולי זיכרון בנושא כשהם משבחים את פירות השלום ואת המחויבות לשלום. פרו (סקוט 1202) הציגה גם את דגלי המדינות התומכות בשיחות: ארצות הברית וברזיל.



שלום בין פרו לאקוודור

בוליביה, פרו, וצ'ילה

שלוש המדינות היו מעורבות במלחמה הנקראת "מלחמת הפסיפיק" שהתרחשה בין 1879 ל-1883, בה בעלות הברית פרו ובוליביה הובסו על ידי כוחות נחותים מהם של כוחות הצבא של צ'ילה. המלחמה הייתה מתוכננת היטב מצד הצ'יליאנים, אשר הפגינו

רמת מוטיבציה גבוהה. עבור פרו היה זה אסון בו הפסידה שני מחוזות גדולים (טאקנה ואריקה), ומבחינת בוליביה התוצאות היו קשות עוד יותר – היא איבדה את מחוז אנטופגסטה ואת מוצאה לים. הסכסוך בין פרו לצ'ילה הגיע לסיומו מבחינה מדינית בשנת 1929, עם חתימת הסכם לימה: מחוז טאקנה שב לפרו, בעוד שמחוז אריקה נשאר בידיה של צ'ילה. יחד עם זאת, עבור הפרואנים מדובר בהפסד צורם וכואב עד היום. מבחינת הבוליביאנים נראה שהעניין לא יגמר כל עוד לא תינתן להם גישה לים.



מלחמת הפסיפיק על בולי צ'ילה (ימין) ופרו (באמצע). משמאל: "שסבתא שלך תיכנע!" (בוליביה)

בוליביה מסרבת לכל יחסים דיפלומטיים עם צ'ילה, ובין צ'ילה לפרו עדיין קיימים מדי פעם עימותים על גבולות ימיים – סכסוך שהובא בפני בית הדין הבין לאומי בהאג. רבים מהאירועים הצבאיים בקונפליקט זה הופיעו על בולים של שלוש המדינות, ואפילו המפסידות הציגו אירועי גבורה. אחד האירועים הצבעוניים ביותר מציג את מילותיו האחרונות של הקולונל הבוליביאני **אדוארדו אברואה** "כניעה? שסבתא שלך תיכנע!" משפט שנכנס לפולקלור הבוליביאני.



בול מס דואר של פרו

הנפקה בולאית חשובה הקשורה למלחמת הפסיפיק היא של בולי ההצבעה הישירה של פרו. בסוף המלחמה, בשנת 1883, נחתם הסכם השלום טרפקה, במסגרתו מחוז טרפקה ומחוז אנטופגסטה הוענקו לצ'ילה, בעוד שעתידם של שני מחוזות נוספים (טאקנה ואריקה) נועד להיקבע במשאל עם בתוך 10 שנים. המשאל עוכב על ידי שלוש המדינות, עד שבשנים 1925-1928 הנפיקו הפרואנים סדרת בולים לכבוד שני מחוזות אלה. לא מדובר בבולי דואר רגילים:

ממשלת פרו חייבה את האזרחים להשתמש בבולים אלה בנוסף לבולים הרגילים, כמעין מיסוי על הדואר. מטרת התשלום הנוסף נועדה לממן את חזרתם של תושבים פרואנים שנסו מהאזורים במהלך הקרבות, ובעקבות הכיבוש הצ'יליאני.

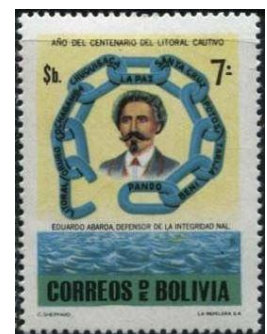
בשנת 1929 נחתם בווינגטון, בירת ארצות הברית, הסכם בין פרו לצ'ילה, הידוע בשם: "הסכם לימה". במסגרת ההסכם חזר מחוז טאקנה לידיה של פרו, ובתמורה

הכירו הפרואנים במחוז אריקה כשטח צ'ילאני. במלאת 50 שנה להסכם הונפק בפרו בול לציון החזרת מחוז טאקנה לריבונותם.

כבר הזכרנו לעיל שתוצאות מלחמת הפסיפיק הן פצע פתוח אצל הבוליביאנים עד היום. לפיכך, אין זה מפתיע כי בוליביה עשתה שימוש נרחב בהנפקת בולים בהקשר לסכסוך זה, בעיקר בהקשר בשאלת המוצא אל האוקיאנוס השקט. בשנת 1925 הוציאה בוליביה בול המציג קונדור הפונה לים ועליו רשום "אל הים". במלאת 100 שנים לפרוץ המלחמה, הנפיקה בוליביה סידרת בולי זיכרון אשר כותרתה "מאה שנה לכיבוש חוף הים שלנו".



50 שנה להחזרת מחוז טקנה לפרו



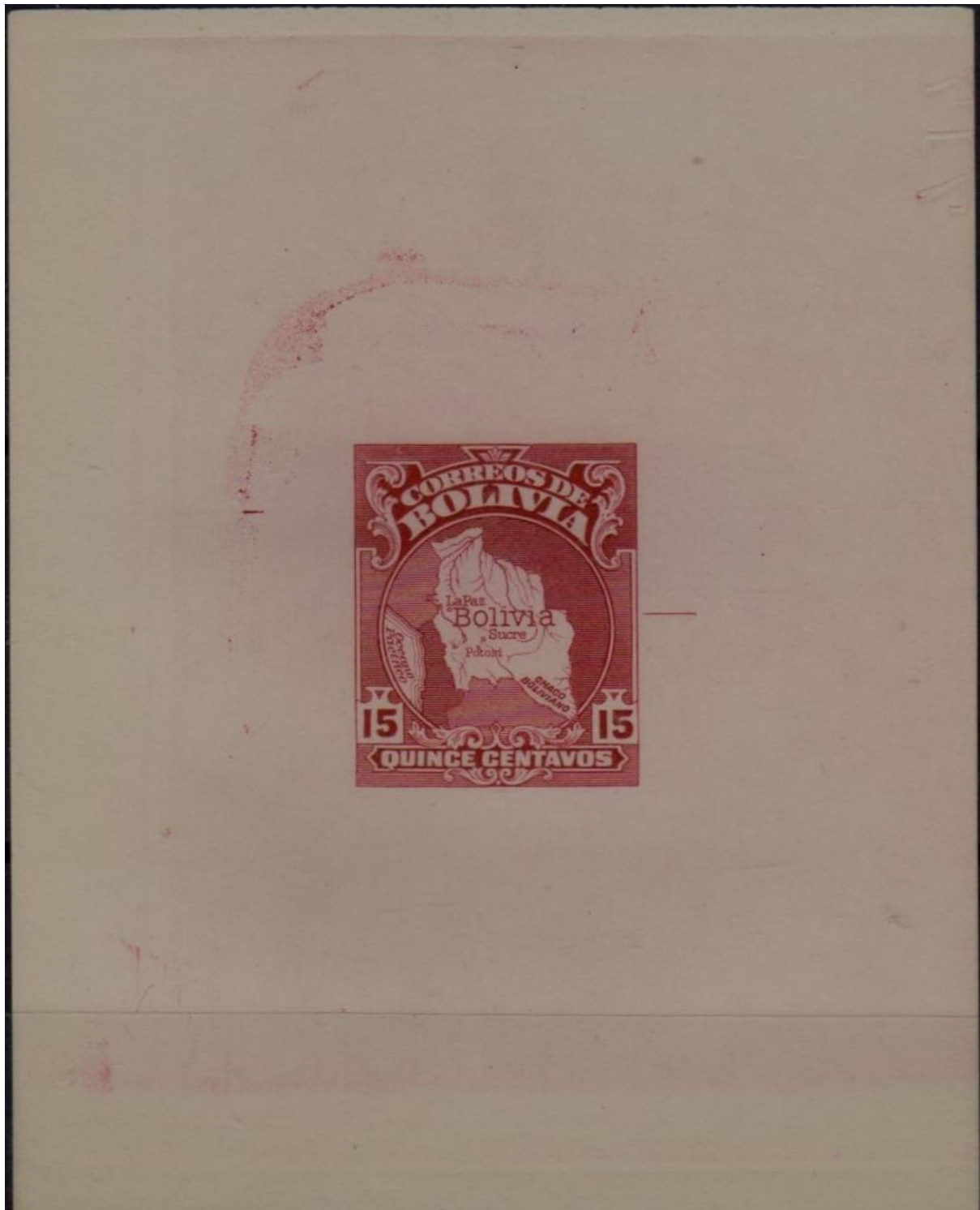
מימין: "מאה שנה לכיבוש חוף הים שלנו". באמצע ומשמאל: בולי פרו ובוליביה לציון ההסכם ביניהן.

במסגרת הסכמי שלום ובריתות ניתנה, כביכול, לבוליביה גישה אל הים באמצעות מסילת רכבת וכביש מהיר, העוברים דרך שטחיה לשעבר, שכיום באחזקת צ'ילה. אולם הבוליביאנים מתלוננים תדירות על הבירוקרטיה הצ'יליאנית ועל הטרדות בלתי פוסקות בדרך. בניסיון לפתור את בעיית הגישה, נחתם בשנת 1992 הסכם בין פרו לבוליביה, המעניק לבוליביה גישה דרך שטח פרואני, וההסכם נחגג בהוצאות בולים הן בפרו והן בבוליביה.

בוליביה ופרגוואי

מלחמת הצ'אקו, כפי שנקראת המלחמה שהתרחשה בין שתי מדינות אלו בין השנים 1932 ל-1935, נחשבת למלחמה העקובה מדם במאה ה-20 על אדמת אמריקה הלטינית בכלל, ועל אדמת אמריקה הדרומית בפרט. בליבה של מלחמה זו סכסוך על שטח טרשים בין הגבולות, אשר נהר פרגוואי הזורם בו מספק גישה לאוקיאנוס האטלנטי. המסלול לסכסוך דומה לרבים מהסכסוכים הקודמים שתוארו לעיל, ונובע מאי החלטיות של הממשל הספרדי הקודם על תוואי הגבול בין מחוזות השליטה הקולוניאליים בצירוף אינטרסים כלכליים רבי עוצמה (צפייה שבאזור ייתכנו עתודות נפט משמעותיות). הסכסוך גם מקושר לשתי סכסוכים אחרים במאה ה-19: מלחמת הפסיפיק, ומלחמת הברית המשולשת בין צבאות ארגנטינה, ברזיל ואורוגוואי.

כפי שנכתב בעיתון ניו יורק טיימס: "המלחמה בין בוליביה לפרגואי על מחוז הצ'אקו לא נגרמה בגלל בולים, אולם בולים עם מפות בהחלט ליבו את המצב". הראשון לבולים אלה היה בול בוליביאני משנת 1928 ועליו מפה, ובה מסומן אזור הסכסוך באופן חד משמעי כ"צ'אקו בוליביאני". סימון זה חזר על עצמו גם בהנפקות בשנת 1931 ובשנת 1935. פרגואאי הגיבה בבולי מפה גדולים משלה בשנת 1932 ובשנת 1935, אשר הראו את האזור כ"צ'אקו פרגואאי", בתוספת הסיסמא: "הצ'אקו הצפוני היה, הינו, וימשיך להיות של פרגואאי", משפט בדומה לאלה שהוצגו בסכסוך בין פרו ואקוודור.



צ'אקו בוליביאני – הגהת מטבעת של ההנפקה של בוליביה מ-1928



הנפקת התגובה של פרגוואי



מפת הגבולות החדשים.
בול דוגמא

המלחמה אמנם הסתיימה בניצחון של פרגוואי, אך המחיר משני הצדדים היה נורא, הן בחיי אדם והן בהרס מוחלט של מצבן הכלכלי. בשנת 1935 הוסכם על הפסקת אש, ושלוש שנים מאוחר יותר הגיעו הצדדים להסכם, בזכות תיווך של ארצות הברית, ברזיל וארגנטינה. פרגוואי זכתה ברוב השטח הנתון במחלוקת, אך עד מהרה התברר כי אין כל נפט בחבל הצ'אקו, וכל המלחמה הייתה, איפוא, לשווא.

לאחר ההסכם הנפיקו שני הצדדים בולים לציון ההסכמה ביניהם. פרגוואי הוציאה סדרת בולים לציון השלום. הערך הנקוב בגובה בסדרה מציג את מפת הגבולות החדשים ואת הסיסמא: "שלום מכובד שווה יותר מכל ניצחונות המלחמה".

פרטים נוספים על סכסוכים ותעמולה בבולי אמריקה הלטינית ניתן למצוא בספרו של ג'ק צ'ילד "מסר מיניאטורי": Jack Child, "Miniature Messages – The semiotics and politics of Latin American postage stamps", Duke University Press, 2008

אחד מנושאי האיסוף של ד"ר דורון בורשטיין, כימאי במקצועו, הוא נופים של חלקי ארץ הנתונים במחלוקת בין מדינות. כתובתו למשלוח תגובות: dorm@actcom.co.il

חברים חדשים באיל"ת

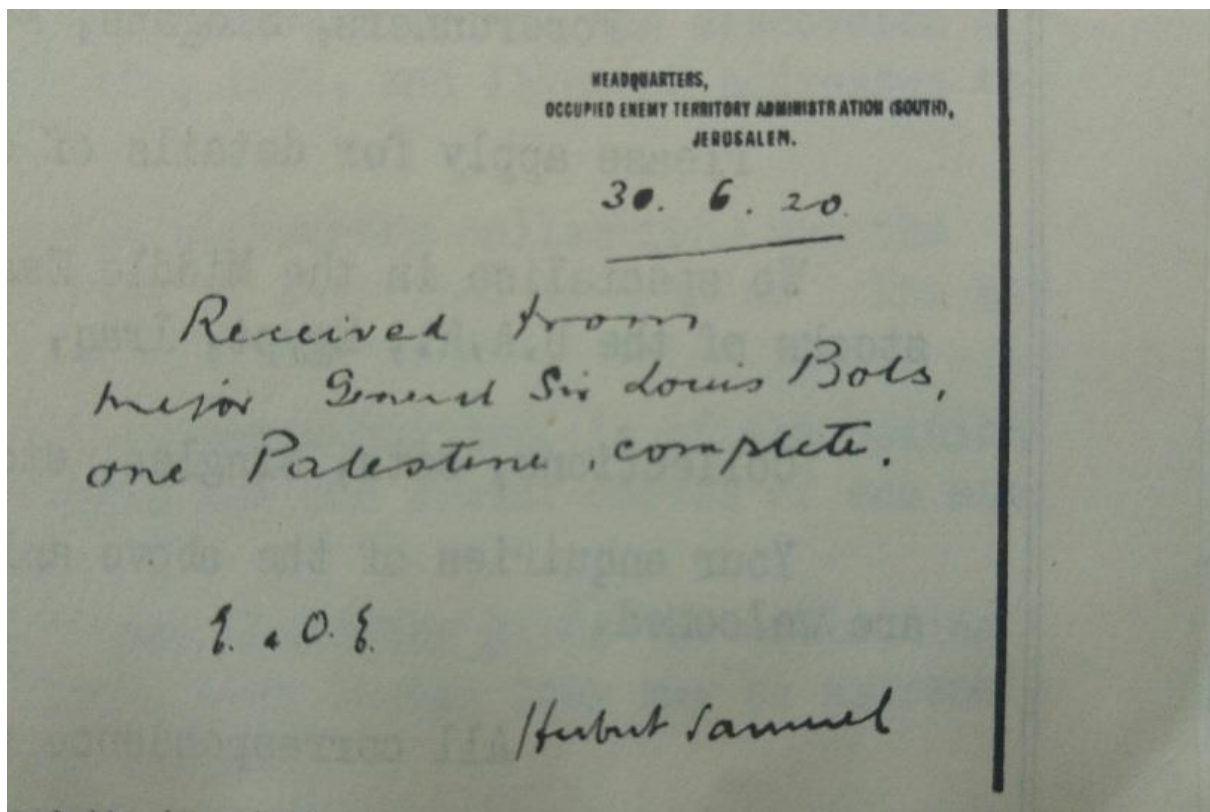
האנשים הבאים הגישו בקשה לחברות באיל"ת. חבר האגודה המתנגד לקבלת מי מהם לחברות באגודה יפנה לועד תוך חודש מפרסום הבטאון.

600 **אטלינגר יעקב**, ת.ד. 45340, ירושלים 9145102. אוסף משחקים טכנולוגיה, גרמניה.

אחוות לשונות בארץ ישראל צבי איטלסון

בשנת 1960 נמכר במכירה פומבית של בית המכירות פארק ברנט בניו יורק מסמך, כ-24 סנטימטר אורכו ו-19 סנטימטר רוחבו, במחיר השווה למחירה של מכונית קאדילק מפוארת. ארבעים שנה קודם לכן, התכנסו מדינות ההסכמה שזה עתה ניצחו במלחמת העולם הראשונה לוועידה בסן רמו שבאיטליה. מטרת הוועידה הייתה לחלק את שטחי האימפריה העות'מנית בין המנצחות, ובעיקר בין אנגליה לצרפת. בין היתר הוחלט כי בריטניה תקבל רשמית ייפוי כח לניהול – מנדט, בארץ ישראל, עבר הירדן המזרחי ומסופוטמיה – שטחים בהם כוננה שלטון צבאי בעקבות ניצחונה במלחמה.

לשלטון אזרחי בארץ ישראל בחרו הבריטים בשר לשעבר, הלורד **הרברט סמואל**, שימש כנציב העליון על ארץ ישראל. סמואל היה היהודי הראשון ששימש כשר בממשלת בריטניה (בניגוד ל**בנימין ד'יזראלי**, שהמיר את דתו) – בתחילה השר הממונה על שרותי הדואר, ואחר כך שר הפנים.



ה"קבלה" על פלשתינה.

ב-20/6/30 נערכה פגישה במפקדה הבריטית בהר הזיתים בין הגנרל סיר **לואיס בולס**, הממונה הצבאי הבריטי, למחליפו האזרחי. לאחר חילופי דברים על החלפת השלטון, נתבקש הרברט סמואל לחתום על קבלה – אישור שקיבל את פלשתינה לידי. הגנרל בולס לקח פיסת נייר אשר בראשה התנוסס הכיתוב "מפקדת שטחי האויב הכבושים (דרום), ירושלים", וכתב עליה: קיבלתי מידי הגנרל סיר לואיס בולס

פלשתינה אחת". סמואל, שהופתע מההליך הלא שגרתי היסס מעט אבל חתם: הרברט סמואל. לאחר מכן ובמחשבה שניה הוסיף את ראשי התיבות טל"ח (טעות לעולם חוזרת), כמקובל במסמכים אנגליים מסחריים. לאחר החתימה הוסיף הגנרל שבע הרצון, שזה עתה סיים להזדכות על ארץ הקודש, את המילה complete – גמור. אירוע מוזר זה, שככל הנראה אין לו אח ורע בהחלפת משטרים כלשהי, מוזכר בספר זיכרונותיו של הרברט סמואל. היה זה רגע מכונן לשלטון הבריטי בארץ ישראל, וחשוב מכך – לפחות עבורי ועוד מספר נוגעים בדבר – זה המאורע שהוביל בסופו של דבר להדפסת הבולים נשוא מאמר זה.

סמואל נכנס לתפקידו כנציב העליון במרץ רב. כמי שהיה בעברו שר הדואר (ניסיון, שלדעתנו, אספני הבולים, צריך להיות דרישה מוקדמת מכל אדם השואף לנהל חבל ארץ כלשהו...) הוא ראה צורך לטפל באופן מיידי בנושא הבולים. עד אז השתמשו בארץ בבולים שעליהם הכיתוב "כוחות המשלוח המצריים" בראשי תיבות (ובאנגלית EEF, כקיצור ל-Egyptian Expedition Forces). עתה, כאשר השלטון עבר לידיים אזרחיות, כיתוב זה לא היה ראוי עוד.



הדפסת ניסיון של הבול בערך 5 פיאסטר, עם הכיתוב השגוי א"י פלשתינה

סמואל שאף להרמוניה בין שוכני הארץ, ולכן הקים מועצה מייעצת בראשותו, ובה 12 נציגי השלטון ו-10 נציגים לבני הארץ – 4 מוסלמים, 3 יהודים ו-3 נוצרים. הוא אף הציע שהכיתוב על גבי הבולים יהיה בשלוש השפות הרווחות בין האוכלוסיות השונות בארץ – אנגלית, ערבית ועברית. הוסכם, שהדרך המהירה ביותר ליצר בולים מקומיים היא באמצעות הדפס רכב על גבי בולי ה-EEF.

לכאורה הכל פשוט, אלא שכרגיל במזרח התיכון כל דבר יכול להפוך לעניין לוויכוח, והפעם בשאלה מה יכתב. היהודים התנגדו לציון המילה פלשתינה בעברית בטענה, שהשם המסורתי הינו ארץ ישראל. הערבים התנגדו לשם ארץ ישראל עקב המשמעויות הפוליטיות הכרוכות בכך. הרברט סמואל החליט על פשרה אופיינית: בעברית תיכתב המילה פלשתינה ולאחריה ראשי התיבות של ארץ ישראל. כך יהיה על גבי הבולים ושאר מסמכים רשמיים.

הדפס הרכב בוצע על סדרה של 11 בולים בערכים של 1 עד 5 מיל, וכן 1, 2, 5, 9, 10 ו-20 פיאסטר (או גרוש –

כל פיאסטר שווה לעשרה מיל). נקבע כי הכיתוב יהיה בערבית, אנגלית ועברית – בזה הסדר. לצורך ביצוע הדפס הרכב נבחר בית הדפוס במנזר היווני האורתודוקסי בירושלים. המייג'ור האנגלי **דרלו**, הנחשב לאב הרוחני של איסוף בולים אלה, כותב בספרו באנדרסטיימנט אופייני: "אצין, ובעדינות המירבית, כי תוצאות ההדפסה המקומית לא היו טובות, למרות ארבעה ניסיונות לסוגי כתב שונים ובתוך כשנה הוחלט על העברת ההדפסה לבית הדפוס סומרסט באנגליה ... שעשה מעט מאוד

שיפור – אם בכלל". האיכות הנמוכה של ההדפסה הטרידה, בוודאי, את שלטונות המנדט, אך היא משמחת מאוד מבחינת אספני הבולים: ריבוי התשניות בהדפסים יחד עם מאפיינים שונים של הבולים מאפשרים לנו לזהות את מיקומו של כמעט כל בול על גבי גיליון הדפוס בהדפסות השונות.

בשלב הראשון נערכה הדפסת ניסיון, ממנה שרדו דוגמאות מועטות בלבד. כפי שניתן לראות בעמוד הקודם בחלקה העברי של הדפסת הניסיון נכתב "א"י פלשתינה" בסדר זה. הקדמת ארץ ישראל למילה פלשתינה עוררה זעם בקרב חלקים מסוימים של האוכלוסייה, וכך כאשר הודפסה הסדרה הראשונה, זו שלימים תכונה בשם ירושלים 1, כבר הוקדמה פלשתינה לארץ ישראל.

המדפיס השתמש בגיליונות בני 240 בולים, הבנויים משני לוחות בני 120 בולים כל אחד. בכל שורה היו 12 בולים, וכל לוח כלל עשר שורות. הדפס הרכב כלל 24 תצורות כתב שונות, כאשר תצורות 1-12 הוטבעו על גבי שורה אחת ותצורות 13-24 על גבי שורה אחרת. למרבית הבלבול יישום התצורות לא היה אחיד על גבי הגיליון.



ה-Z error: שימו לב לנקודה הקטנה בשחור הסמוכה לאות האנגלית E. בול זה הוא 1 מתוך 3 הידועים עם הטעות בערך של 1 מיל.

מבלבל? רק התחלנו! בתצורת כיתוב 1 חלה טעות בכיתוב הערבי. מעל האות הערבית המקבילה ל-T נוספה נקודה מזערית ההופכת אותה ל-Z, ומכאן הכינוי הרווח לטעות זו בעולם הבולאות, ה-Z error. שם הארץ שובש, לפיכך, לפלסזין, דבר שעורר את חמתם של הערבים. הוחלט להשמיד את הטור הראשון כולו, דבר שללא ספק סייע להרגעת הרוחות, וגם הפך את הבולים השגויים לפרטי אספנות נדירים ויקרים. כמובן, שכל אספן המכבד את עצמו שואף להשיג את ה-Z error.



בכך לא תמו השגיאות. בתצורת הכיתוב 11 חל שיבוש בכיתוב העברי, והגרשיים בראשי התיבות א"י התחלפו במיקום עם האות יוד. כך התקבל הרישום השגוי פלשתינה א"י. כמובן שלשלטונות המנדט לא נותרה ברירה, הטור מספר 11 הושמד בשלמותו, ולאספנים נוצרה טעות נדירה נוספת ואתגר נוסף.



הטעות בעברית בתצורה 11. טעות זו נדירה יותר בערך הנקוב של 3 מיל.

ברור, כי לא ניתן היה להמשיך במצב זה, בו שיטת מכלל הבולים הנדפסים מושלכים לפח האשפה. חיש קל הוכנו תצורות כתיב חדשות, 12 במספר. התצורות סודרו לאורך הגיליונות בשתי חלוקות שונות, אשר זכו לכינוי אלפא ובטא. סידור אלפא קיים רק בבול בערך נקוב של פיאסטר אחד, בעוד שסידור בטא קיים בכל הערכים.

כל הבולים אליהם התייחסנו עד כה הודפסו עם נקבוב 15. בהמשך הודפסו הערכים 2 ו-5 מיל בסידור חדש, אותו מכנים בשם גמא, והבולים בערכים הנקובים של 3 ו-5 מיל בסידור דלתא. גיליונות גמא ודלתא הונפקו בנקבוב 14, כנראה כדי לספק ענין ואתגר לאספנים עתידיים של התחום.

סוף טוב – הכל טוב? ממש לא. מסתבר שבגיליונות של סידור גמא חלה טעות: בבול מספר 200 בגיליון השתבש הכיתוב האנגלי, והאות E המסיימת את שם המדינה נראית כמו האות B. באופן טבעי, מכונה טעות זו בקרב האספנים בשם B error. המדפיסים לתקן את הבעיה והוציאו גיליונות בסידור המכונה גמא 2 (ובכך הפכו את הסידור הקודם לגמא 1). גיליונות גמא 2 הונפקו כמעט לכל הבולים בסדרה בנקבוב 15. רק הערך של חמישה מיל הונפק בנקבוב 14. אלא שמעשה שטן, במקביל לתיקון הטעות יצרו המדפיסים טעות אחרת באותו בול מספר 200: שוב הוכנסה נקודה שגויה בכתיב הערבי, וכך נוצר Z error חדש במקום ה-B error. ה-Z error של גיליונות גמא 2, למעט בערך הנפוץ של 5 מיל, הינו נדיר ביותר בכל יתר הערכים, משום שגיליונות גמא 2 בערכים האחרים הודפסו בכמות קטנה בלבד, ולעיתים אף על חלקי גיליונות.



הבול האומלל מספר 200. מימין: ה-B error בסידור גמא 1. משמאל: ה-Z error בסידור גמא 2.

אם לא די בטעויות אלו בכיתובים, קיימות גם טעויות הנובעות מהזזה יחסית של הדפס הרכב ביחס לגיליון. אם הדפס הרכב זז למעלה באופן משמעותי, הרי שאנגלית תופיע בראש הבול ואילו ערבית בתחתיתו. במקרה כזה הבול בשורה התחתונה כלל לא יכיר בכיתוב הערבי! לעומת זאת, אם הדפס הרכב זז למטה במידה ניכרת העברית עשויה להיעלם לחלוטין מהבול בשורה העליונה. כמובן שניתן למצוא לטעויות אלה משמעות נסתרות, ואספנים תימאטיים של נושא הסכסוך הישראלי – ערבי אכן עושים זאת בשמחה רבה.



טעוויות הזזה של הדפס הרכב. מימין: בול 2 מיל עם טעות כפולה: הערבית מופיעה למטה, והגרשיים מופיעות לאחר ארץ ישראל. שילוב שתי הטעויות הינו נדיר ביותר. במרכז: בול 1 פיאסטר עם הדפס רכב מוזז למעלה. הכיתוב הערבי נראה על שול הגיליון, וכן בתחתית הבול. משמאל: בול 5 מיל עם הדפס רכב מוזז למטה, כך שהעברית נעלמה לחלוטין מהבול.

מכירתם של בולי ירושלים 1 החלה ב-1920/9/1. מדהים, שכל העושר הבולאי אותו תיארתי לעיל התרחש בתקופה קצרה להדהים של שלושה שבועות, עד ששלטונות המנדט נדרשו "לחשב מסלול מחדש". בעיקר קפץ עליהם רוגזם של הערבים, שביצעו את המדידות הנדרשות ומצאו שהכיתוב הערבי הוא בגודל של 8 מילימטר בלבד, בעוד שהעברית זוכה ל-13.75 מילימטר והאנגלית משתרעת לאורך לא פחות מ-14.75 מילימטרים. ברור, שלא ניתן להשלים עם קיפוח כה בוטה בעניין כל כך מהותי!

בית הדפוס של המנזר היווני האורתודוקסי נדרש לייצר גלופות חדשות לחלוטין, ובהן 240 תצורות כתב שונות – אחת עבור כל בול בגיליון. בסדרה החדשה, אותה מכנים "ירושלים 2", זכתה הערבית ל-10 מילימטר, ובכך תוקן העוול הנורא שנגרם לתושבי הארץ הערבים. הדפסת ירושלים 2 נמכרה לציבור החל ב-22 לספטמבר, אך משום מה שימוש דואר בבולים אלה מוכר רק החל מנובמבר. איכות הכתב בסדרה הייתה ירודה, ולכן כעבור שלושה חודשים יצאה סדרה נוספת, מוגבלת לשלושה ערכים, עם כתב ברור יותר, ועם מרווח קטן יותר בין האנגלית לעברית. סדרה זו מכונה "הסידור הצר" (באנגלית: narrow setting). כחצי שנה מאוחר יותר, בסוף מאי 1921, הונפקה סדרה רביעית, המכונה ירושלים 3.



הדפסת ירושלים 2, ללא אנגלית (כמעט) בבול התחתון. אחד משני בולים ידועים.

לאחר שנה, בה אנו מונים ארבע סדרות עם תצורות כתב שונות אשר הודפסו בארץ הקודש, העבירו האנגלים את הוצאת הבולים לבית דפוס בלונדון, שיצר 2 סדרות חדשות



הדפסת ירושלים 2, ערך
נקוב 4 פיאסטר, ללא
עברית. זהו הבול היחיד
הידוע עם טעות זו.

המכונות לונדון 1 ו-לונדון 2. בסדרות אלו יש, כמובן, בעיות אחרות, אך לא נרחיב עליהן את הדיבור. נציין רק כי מבחינת המגוון והעניין עולה סדרת ירושלים 1 בחשיבותה על כל שאר הסדרות במידה ניכרת.

ההליך שהחל במינויו של נציב עליון אזרחי, יהודי, מטעם הוד מלכותו אי שם בשנות ה-20 ממשיך היום, למעלה מ-90 שנה לאחר מכן, באיסוף בולים מרתק. האיסוף דורש מחקר מתמיד, בחינה סבלנית של טעויות והשמטות, איתור פוזיציות וחקר גיליונות. עבור האספן מדובר בשעות וימים של הנאה צרופה, המגיעה לשיאה עם תגליות חדשות. זר לא יבין זאת. נישא הלל לזכרו של הנציב הראשון!

צבי איטלסון אוסף את בולי המנדט הראשונים עם דגש על הנפקת ירושלים 1.
כתובתו למשלוח תגובות: zvi@mitelson.co.il

שלם את דמי החבר לשנת 2017 עוד היום!

את דמי החבר בסך 160 ₪ (לנוער 80 ₪) ניתן לשלם באמצעות:

העברה בנקאית: בנק הדואר (בנק 09), סניף 001, חשבון מספר 7315171. בפרטי ההעברה יש לציין את שם המעביר ואת השנה עבורה מתבצע התשלום.

או:

משלוח המחאה בדואר: יש למלא צ'ק ₪ לפקודת איל"ת, ולשלוח לגזבר האגודה – שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124).

איל"ת גם ב -  - חפשו אותנו!

ללכת שבי



כשנתבקשתי לכתוב למדור "סיפורי מעטפות", היה זה ימים ספורים לפני יום השנה השלושים לפטירתו של אבי, **יוסף לדור - לדור** ז"ל. החלטתי להביא את הגלויה המוצגת כאן, המשלבת את סיפורו האישי של אבי עם סיפורה של קהילה יהודית שלמה בתקופת מלחמת העולם השנייה

על אדמת גרמניה. הייתה זו קבוצה של כמה מאות שבויי מלחמה, כולם קצינים יהודים, אשר שירתו בצבא קרואטיה האוסטאשית.

בתחילת אפריל 1941 פלש הצבא הגרמני ליוגוסלביה, ומייד הכריזו השלטונות על גיוס כללי, אשר כלל, כמובן, גם את יהודי המדינה. בין היהודים שהיו בגיל גיוס נכלל גם אבי, שהיה קצין בדרגת סגן. אלא שהצבא היוגוסלבי לא הצליח לעמוד בפני הוורמאכט, והצבא הגרמני שטף את המדינה והשתלט עליה בתוך ימים ספורים. מייד לאחר התבוסה נדרשו היהודים לבחור בין שלוש חלופות, האחת פחות מלבבת מהשנייה: לנסות לברוח מיוגוסלביה לאיטליה השכנה, שתושביה השתדלו להגן ולסייע לבורחים, להצטרף לשורות הפרטיזנים ולהילחם בגרמנים מהיערות או ללכת, במודע, לשבי הגרמני – עם כל החששות שבדבר.

כך נוצרה קבוצה של קצינים, כולם אקדמאים – רופאים, מהנדסים, משפטנים שהוחזקה בשבי הגרמני ארבע שנים תמימות. המשפטנים שבקבוצה, ואבי ביניהם, ידעו לתבוע את זכויותיהם על פי אמנות ז'נבה לטיפול בשבויי מלחמה, וכחלק מקבוצה גדולה יותר של שבויים העניינים התנהלו דרך הקצין השבוי הבכיר – גנרל קרואטי. הגרמנים נהגו, בדרך כלל, על פי האמנות, ואפשרו העברת דואר וחבילות וכן שמירה על המסורת הדתית.

נשאלת, כמובן, השאלה מדוע בחרו הגרמנים להשאיר בחיים את אנשי הקבוצה, ולא הרגו / רצחו / השמידו אותם, שהרי ידעו שמדובר ביהודים. התשובה לכך היא, שבקרואטיה קמה ממשלת בובות ששיתפה פעולה עם הנאצים. הגרמנים בחרו, איפוא, לכבד את היותם של השבויים קצינים בצבא, החילו עליהם את כללי האמנות הבינלאומיות, ונמנעו ממתוחות כלשהיא עם המשטר משתף הפעולה.

הגלויה המוצגת להלן היא מתוך התכתבות בין אבי לבין **פליקס ואהל** מרחוב בן יהודה בתל אביב. היא נשלחה בנובמבר 1942 (חותמת תל אביב משמאל למעלה), אחרי שנבדקה על ידי הצנזור הבריטי בפלשתינה (חותמת משושה בצבע סגול). מתל אביב הגיעה הגלויה לז'נבה, שם זכתה לחותמת של הצלב האדום, ומשם למחנה השבויים (Oflag) מספר VIC, אשר היה ממוקם באוסנברוק, גרמניה. עם הגיעה למחנה עברה הגלויה תחת ידיו של הצנזור הגרמני, אשר הטביע עליה חותמת ובה איור של ינשוף.



ציבור האספנים בארץ מכיר היטב את סיפורם של הלוחמים הארצישראליים, אשר התנדבו לשרת בצבא הבריטי ונפלו בשבי הגרמני בדרום יוון בסוף אפריל 1941. קבוצה זו מנתה כ-1,500 חיילים ארצישראליים, והיו בה, בין היתר, גם אישים ידועים כ**סוף אלמוגי וצחק בן אהרון**. אולם, למיטב ידיעתי, ישנה מעט מאד התכתבות מסוג הגלויה המוצגת כאן – שבויי מלחמה יהודים, לא ארצישראליים, המתכתבים עם תושביה של ארץ ישראל.

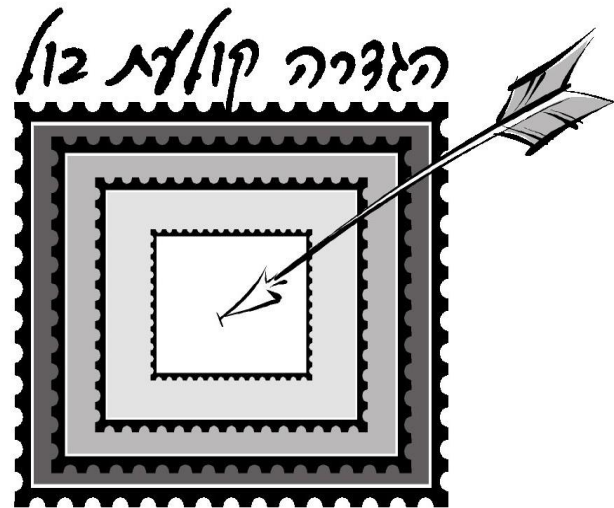
במהלך השנים צרפו הגרמנים אל הקבוצה היוגוסלבית שבויים יהודים נוספים, בני לאומים שונים. הקבוצה שמרה על צביונה היהודי, על החגים ועל המסורות. בין האנשים נוצרו חברויות אמת, וחברים אלו תמכו זה בזה כשהתברר שההורים (וקרובי משפחה אחרים) נרצחו (כמו במקרה של אבי, שהוריו נרצחו ככל הנראה במחנה ההשמדה יסנובאץ).

השחרור הגיע באפריל 1945 והאנשים חזרו למחוזות התבגרותם ברחבי יוגוסלביה – רובם ככולם אל הריק שהשאירו הצורר הנאצי והמשטר המקומי משתף הפעולה. אולם אנשים אלו חזרו לעמוד על הרגליים, וכל אחד בחר לעצמו את מסלול המשך חייו. חלקם החליטו להישאר בארץ מולדתם, על אף כל המשקעים. אחרים בחרו להגר לארצות המערב ורבים מהם, למעלה מ-350, החליטו לעלות ארצה, זמן קצר לאחר הקמת המדינה היהודית ולפתוח בחיים חדשים.

מנחם לדור אוסף את הנושאים "המחשב" ו"ריגול", ומציג את "תולדות המידע והעברתו". כתובתו למשלוח תגובות: ladorm@gmail.com

איגרת אויר

איגרת אויר היא גיליון נייר קל משקל, שעל פניו מודפס בול ועל גבו כותבים את תוכן המכתב. לגיליון יש שוליים דביקים, כך שלאחר הכתיבה מקפלים את הגיליון לצורת מעטפה כשהחלק הכתוב נמצא בצד הפנימי, ואוטמים בדבק. איגרת אויר היא קלת משקל, ולכן היא נמכרת לרוב במחיר מוזל, כך שמדובר בדרך זולה וחסכונית להעברת מכתבים בדרך האויר. על פי תקנות איגוד הדואר העולמי אין מצרפים לאיגרת דפים נוספים.



איגרות האויר הראשונה הונפקה בעיראק בשנת 1933, והיא נושאת את דיוקנו של **המלך פייסל הראשון**. ממציא האיגרת היה המייג'ור **דגלאס גראמבלי**, המפקח הכללי של הדואר בעיראק. לאחר מלחמת העולם השניה החלו גם בהפצת איגרות מזכרת לאירועים, כאשר הראשונה שבהן ציינה את המשחקים האולימפיים בלונדון בשנת 1948.

איגרות אויר שייכות למשפחת דברי הבולים, בהיותן מבוללות מראש. אספנים תימאטיים יכולים להשתמש בכל אחד מחלקי האיגרת לצרכיהם.

שיעור בספרדית



כידוע, נושא האיסוף שלי הוא "הדפסי רכב", אותם אני ממיין על פי הסיבה להדפס. לאחרונה ארגנתי מחדש את תת הפרק העוסק בחידוש השימוש, ונתקלתי בקושי לשוני.

בארצות דרום אמריקה היו נהוגים המינוחים הבאים לחידוש תוקף של בולים, וכל אחד מהם מופיע כהדפס רכב:

rehabilitado / revalorizado / resellado / anotado

האינציקלופדיה הבולאית שברשותי (של סוטון, מהדורת 1966) מגדירה את שלושת הראשונים באופן זהה: "חידוש ערך", אך אני מניח שיש הבדל במילים, ומכאן גם בשימוש הדוארי – מינהלי. "אנוטדו" מופיע באינציקלופדיה כערך נפרד, העוסק במאבק נגד זייפני בולים במקסיקו בין השנים 1869 ל-1872.

אני מקווה שבין הקוראים יש מי ששולט בספרדית או בקיא בנושא. כל מידע יתקבל בברכה, כולל פרסומים בספרות הבולאית על הרקע למלחמת שירותי הדואר בגנבים בדרום אמריקה.

בברכה,
צ'אוס אלתר

פתרון החידה הבולאית

המכנה המשותף של חמשת הבולים אותם הצגנו בגיליון הקודם הוא המטבע – בכולם הערך הנקוב עושה שימוש בדולר האמריקאי. אם נתייחס ספציפית לבולים אותם הצגנו, הרי שמלבד ארצות הברית עצמה הבולים היו מהמדינות הבאות:

1. **אקוודור:** הדולר הפך למטבע הרשמי בשנת 2000, בעקבות משבר פיננסי.
 2. **אל סלוודור:** בנסיבות דומות הוחלט בשנת 2001 שהדולר יהיה המטבע הרשמי לצד הקולון. בשנת 2004 הקולון בוטל, והדולר נותר כמטבע היחידי של המדינה.
 3. **פנמה:** באופן רשמי קיים מטבע מקומי (הבלבואה), הצמוד לדולר ושווה לו בערכו. זוהי דולריזציה בפועל, אך למעשה היא גם רשמית. הדולר הוא הילך חוקי בפנמה, ומופיע כמטבע על גבי בולי המדינה.
 4. **איי הבתולה הבריטים:** זוהי טריטוריה בריטית שמעבר לים (לשעבר – מושבת כתר בריטית). הדולר האמריקאי משמש כמטבע הרשמי מאז שנת 1959.
- לא עשינו שימוש בבולי מדינות, אשר המטבע שלהן נקרא דולר, אך אינו קשור לדולר האמריקאי, כגון קנדה (דולר קנדי) ואוסטרליה (דולר אוסטרלי).

בין הפותרים נכונה נערכה הגרלה, ובה זכה **רמי דברת** בפרס בולאי מתנת איל"ת.

דיווח על האסיפה שנתית

א י ל " ת - דו"ח כספי לשנת 2016

<u>הכנסות</u>	
13,605.00	דמי חבר
750.36	מכירות פומביות (נטו)
40.00	מכירת חוברות ישנות
6,531.64	יתרה משנה קודמת
<u>20,927.00</u>	<u>סה"כ הכנסות</u>
<u>הוצאות</u>	
9,305.00	דפוס ועריכת "נושאון"
2,012.80	דואר
512.60	מכירה פומבית – צילום
133.97	הוצאות בנק
4,200.00	דמי חבר להתאחדות
320.00	שונות
<u>16,484.37</u>	<u>סה"כ הוצאות</u>
<u>4,442.63</u>	יתרה ליום 31.12.16

האסיפה השנתית של איל"ת התקיימה ביום חמישי ה-16 במרץ. לצערנו רק שנים עשר חברים הגיעו לאסיפה – מספר נמוך משמעותית מהמקובל בשנים האחרונות, וזאת אף שהשנה נערכו בחירות.

יושב ראש איל"ת, **יצחק ברק**, סקר את פעילות האגודה בשנה החולפת. שנה זו עמדה בסימן התערוכה המוצלחת בירושלים, ואנו מקווים כי בשנה הבאה תיערך תערוכה עולמית בישראל, דבר המוטל בספק בשל בעיות תקציביות. גם השנה המשיכה האגודה לקיים מפגשים תקופתיים, בהם עלו לדיון נושאים שונים, אשר חלקם היו אף מענפים אחרים בבולאות, כגון תולדות הדואר.

מזכיר איל"ת, **יורם לוביאניקר**, דיווח כי בסוף שנת 2016 היו באיל"ת 121 חברים בוגרים ושני חברי נוער. מספר חברי האגודה יציב בשנים האחרונות, וזאת בזכות אתר האינטרנט: בשנת 2016 נרשמו דרך האתר חמישה חברים חדשים! במהלך השנה נפטרו שני חברים ותיקים ומוערכים באיל"ת – **יצחק און ודני פישר**. יהא זכרם ברוך! הגזבר, **שלמה וורגן**, הציג את הדו"ח הכספי לשנת 2016. יושב ראש ועדת הביקורת, **יוחנן מירז**, דיווח כי הדו"ח הכספי נבדק ונמצא מדויק, ובעקבות זאת האסיפה אישרה אותו.

לאחר אישור הדו"חות נערכו בחירות לבעלי התפקידים באגודה. יצחק ברק היה המועמד היחיד לתפקיד יושב הראש של האגודה, והוא נבחר פה אחד. בבחירות לוועד האגודה נבחרו בשנית ארבעה מחברי הוועד הנוכחיים – שלמה וורגן, יורם לוביאניקר, **מנחם לדור**, **ד"ר יהושע מגר** ואיליהם הצטרף לראשונה **רן ברש**. לוועדת הביקורת נבחרו פעם נוספת יוחנן מירז (יושב ראש), **אריה לביא** ו**פאולו דואק**.

בדיון החופשי עלו מספר נושאים. הוחלט להעלות לאתר האינטרנט את חוברות נושאון במלואן, למעט החוברות של שלוש השנים האחרונות. כן עלה נושא עידוד הבולאות בקרב בני הנוער. קיימים חומרי הדרכה לנוער, ועל פי הצעתו של רן ברש האגודה תפנה להתאחדות בולאי ישראל ותציע להעלות אותם לאתר האינטרנט שלה.